

Ваньо Гаргов

ПРОБЛЕМИ НА ПАРИЧНАТА ТЕОРИЯ И ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА В ПУБЛИКАЦИИТЕ НА "ИКОНОМИЧЕСКА МИСЪЛ" ПРЕЗ 90-ГОДИНИ

Според т.нар. дихотомичен подход в икономическата теория монетарният сектор образува една от двете страни, конституиращи пазарната система, и има определяща роля за нарушаване, възстановяване и поддържане на общото икономическо равновесие. През 90-те години именно в тази сфера у нас настъпиха едни от най-дълбоките и мащабни институционални трансформации, с които се свързваха надеждите в началото на реформите, още по-големите разочарования през втората половина на 90-те години и с които се обясняват днешните трудности на прехода. От друга страна, в чисто теоретичен план проблемите на паричната теория и паричната политика продължават да бъдат във фокуса на световната икономическа мисъл. Библиографските справки в "мрежата" показват, че списъкът на публикациите в тази област е огромен и непрекъснато нараства с ускорени темпове.¹

В края на миналото столетие беше направен опит за своеобразна ретроспективна рекапитулация на научната периодика в монетарните изследвания. През 90-те години излязоха изключително интересни сборници, включващи най-значимите статии от различни области на паричната теория, сред които правят впечатление "Ръководство по монетарна икономика" под редакцията на Б. Фридман и Фр. Хаан от 1990 г., сборникът за историческите форми на развитие на парите и техните противоречия под редакцията на А. Шварц от 1992 г. и особено тритомният сборник на Западния университет в Онтарио, озаглавен "Основи на монетарната икономика", под редакцията на Д. Ледлър, който включва 80 най-известни статии в областта на паричната теория, написани в интервала от 1888 г. до 1996 г.²

Доколкото сп. "Икономическа мисъл" все повече се превръща от теоретичен орган на ИИ на БАН в издание, отразяващо изследванията на все по-широк кръг български икономисти, списанието до голяма степен успя да отрази общественото внимание и интересите на

¹ 90-те години нямат нищо общо със следвоенния период, за който М. Фридман казва, че не във всички учебници по икономикс е имало раздели за парите, нито дори с времето, когато монетаризмът се утвърди като авторитетна и популярна теоретична доктрина.

² Вж. *Friedman, B. M. and F. H. Hahn*, eds. *Handbook of Monetary Economics*. Amsterdam, 1990; *Schwartz, Anna J.*, ed. *Commodity Monies*. Adlereshot, 1992; *Laidler, D.* *The Foundations of Monetary Economics*. University of Western Ontario, 1999.

научната общност към тази част от процесите в стопанската действителност. Цел на настоящия преглед е да се направи оценка на публикациите по тази тема в "Икономическа мисъл", да се анализира редакционната политика на списанието в една нова информационна, издателска и пазарна среда и на тази основа да се прогнозира бъдещите перспективи пред такъв вид публикации в научната периодика.

В чисто количествен аспект данните от табл. 1 показват, че след 1990 г. са публикувани около 45 заглавия, които са пряко свързани с въпроси в областта на паричната теория и паричната политика, и още толкова, които индиректно или отчасти третират същите проблеми. Като се има предвид, че в тематично отношение списанието покрива целия възможен спектър от икономически изследвания и на практика липсват ограниченията, характерни за профилираните издания, може да се приеме, че това е един добър показател, свидетелстващ за неотслабващия теоретичен интерес към паричния феномен. Ако се отчете и обстоятелството, че през същия период общият брой на всички публикации в периодичния печат, посветени на парите и паричната политика, не надхвърля 150 единици, излиза, че почти половината от тях се падат на "Икономическа мисъл".

Публикации в сп. "Икономическа мисъл"
през периода 1991 - 2000 г.

Години	Общ брой*	(1)	(2)
1991	116	6	10
1992	98	7	3
1993	90	3	3
1994	71	5	3
1995	57	5	5
1996	54	2	2
1997	53	5	7
1998	58	6	2
1999	50	2	5
2000	51	4	2
Всичко:	698	45	42

* - Включително прегледи, консултации, рецензии, отзиви, интервюта, информации за юбилеи и др.

(1) - В т.ч. посветени пряко на проблеми в областта на паричната теория и паричната политика.

(2) - В т.ч. косвено свързани с паричния анализ.

Що се отнася до тематично-съдържателните параметри и качеството на публикуваните материали в тази област на икономическите изследвания, те се отличават със следните особености:

Въпреки тенденцията към промяна в съотношението между публикациите, посветени на фундаменталните проблеми в паричната теория, и на приложните изследвания в същата област в полза на вторите, списанието предлага изключително интересни и задълбочени анализи, сред които се отличава продукцията на Н. Неновски, К. Миркович, И. Стойков, Б. Андонов, А. Леонидов и други автори.³ В рубриката "Избрани текстове" са представени различни страни на паричната теория в откъси от трудове на класици на икономическата мисъл като Д. Рикардо и Дж. Ст. Мил.⁴ Положително трябва да се оценят и текстовете в раздела "Из българското икономическо наследство", където могат да се срещнат фрагменти от "паричното" творчество на професорите от старата школа - Г. Данаилов, Д. Мишайков, С. Демостенов и др.

Сред чуждестранните автори се открояват препечатките на изследвания с фундаментално значение за паричната теория, като тези на лауреатите на Нобелова награда М. Фридман, Фр. фон Хайек и Л. Клайн.⁵ В някои публикации, посветени на творчеството на видни монетаристи като Ж. Рюеф и М. Але, читателите индиректно получават възможност да се запознаят с оригинални идеи в областта на паричната теория.⁶

През изследвания период на страниците на списанието авторитетните чуждестранни специалисти Р. Дорнбуш, Гж. Колодко, Ж. Ашхейм, Дж. Тавлас, К. Кофорд, А. Чогъл, Т. Бауер, Н. Хийли и др. заедно с известни наши икономисти предлагат собствени теоретични анализи, рецензират трудове на прочути монетаристи, разглеждат

³ Вж. *Неновски, Н.* Макроравновесието в отворена икономика: сравнителен анализ на паричната и бюджетната политика при фиксиран валутен курс" (бр. 2, 1993); Паричната и бюджетната политика при плаващ валутен курс (бр. 4, 1993); Изследване търсенето на пари в България (бр. 3, 1995); Контролираемо ли е паричното предлагане в България? (бр. 2, 1998); Рационарирането на кредита в условията на несигурност (бр. 1, 1994); Теоретични основи на системните финансови кризи (бр. 2, 1997); *Миркович, К.* Моделиране на зависимостите между бюджетно-паричното регулиране и пазарното равновесие" (бр. 11, 1991); *Стойков, И.* Монетаристичният подход - прилагане и резултати (бр. 4, 1997); *Петров, М.* Взаимни връзки и зависимости между паричните регулатори (бр. 9, 1991).

⁴ Вж. *Рикардо, Д.* За паричното обращение и банките... (бр. 1, 1991) и *Мил, Дж. Ст.* За неразмменяемите книжни пари... (бр. 4, 5, 1991).

⁵ Вж. *Фридман, М.* Ролята на паричната политика (бр. 3, 1995); *Фон Хайек, Фр.* Безработица и парична политика. Правителството като генератор на "деловия цикъл" (бр. 6, 7, 1991); *Клайн, Л.* Нова икономика (бр. 4, 2000).

⁶ Вж. *Але, М.* Философията на моя живот (бр. 4, 1991) и *Проданова, А. Ж.* Рюеф и френския неолиберализъм (бр. 5, 1995).

различни аспекти на монетарните проблеми в развитите пазарни стопанства или споделят опита от монетарните реформи в някои страни от Централна и Източна Европа.⁷

Напълно обяснимо за българските автори на списанието, работещи в областта на монетарния анализ, е най-често да се обръщат към проблемите на инфлацията и на различни аспекти на взаимовръзката между инфлацията и основните макроикономически променливи. След международния семинар на тема "Управление на инфлацията в условията на преход към пазарна икономика" в София през 1991 г. сп. "Икономическа мисъл" постави началото на серия от публикации, която продължи през цялото десетилетие. От статиите на Б. Андонов, И. Стойков, Б. Атанасов, Б. Велев, Л. Иванов, Г. Георгиев, С. Проданов и др. може да се добие представа за характеристиките и особеностите на инфлационния процес в българската икономика по време на реформите.⁸ Обединяващият извод в тях е, че в България и в другите бивши социалистически страни протичат уникални инфлационни процеси, които не се вменват в познатите стандартни схеми на инфлационната ситуация в държавите с развити пазарни стопанства

В специални статии, прегледи и консултации са разгледани институционалните аспекти на паричната политика и някои страни на взаимната зависимост между паричната политика и състоянието на банковата система през този сложен период от икономическото развитие на България.⁹

⁷ Вж. *Дорнбуш, Р.* Инфлация и стабилизационна политика (бр. 9, 1991); *Ван Бийрс, К.* Някои тенденции в макроикономиката (бр. 4, 1994); *Ашхейм, Ж. и Дж. Тавлас* Теоретични основи на монетарната икономика (бр. 9, 10, 1992); *Леонидов, А.* Политиката на "парично таргетиране" в "Политиката на макроикономическа стабилизация на ФРГ: еволюция и нови проблеми" (бр. 3, 1997); *Бакърджиева, Р.* Паричната политика на Германия - инструменти резултати (бр. 6, 1995); *Колодко, Гж.* Стабилизирание на инфлацията в Полша: една година по-късно (бр. 6, 1991) и Десет години постсоциалистически преход: уроци за реформите в политиката (бр. 5, 2000); *Кофорд, К. и А. Чогъл.* Политиката на банковото кредитиране в България и Унгария и поуците от унгарския опит (бр. 4, 1998); *Бауер, Т.* Микроикономически аспекти на инфлацията в процеса на стопанските реформи. Предприятията и тяхната икономическа среда (бр. 1, 1991); *Хийли, Н.* Икономическият преход в Източна Европа - поглед от Запад (бр. 4, 1997).

⁸ Вж. *Андонов, Б.* За съотношението между инфлацията и безработица в съвременните пазарни икономики (бр. 9, 10, 1992); *Стойков, И.* Изследване на инфлацията в България (бр. 6, 1994); *Атанасов, Б.* Инфлация и доходи на населението от капитал (бр. 8, 9, 1994); *Велев, Б.* Инфлацията и измененията в доходите на населението (бр. 8, 9, 1994); *Иванов, Л.* Зависимост между инфлация и безработица в България през годините на прехода (бр. 6, 2000); *Георгиев, Г.* Дисперсията на цените като важен източник на инфлация (бр. 4, 1997); *Проданов, С.* Модел на капиталово бюджетирание в условията на инфлация (бр. 4, 1999).

⁹ Вж. *Сотирова, Е.* Оценка и анализ на независимостта на БНБ за времето след 1990 г. (бр. 5, 2000); *Иванова, П.* Динамика на доверието във финансовата стабилизация и банковата система (бр. 1, 1999); *Георгиев, Л.* Основи на институционалната структура на финансовата

В контекста на сериозните промени във валутния режим, утвърждаването на една нова международна валута и привързването на българския лев към нея прави впечатление, че през изследвания период значителен брой публикации са посветени на един сегмент от паричната теория и политика, обхващащ проблемите на платежния баланс, емпирични изследвания на реалния валутен курс, теоретични модели на валутния курс от монетарен тип, валутната политика и практиката на курсообразуването. В текстовете на А. Леонидов, И. Христова-Балканска, М. Гарвалова, И. Йонова, Ч. Николов валутният курс се разглежда като една от главните макроикономически променливи, която заема важно място в структурата на международния икономикс, теорията за общото равновесие и при формулиране на основните концептуални подходи в паричната теория.¹⁰ В прагматичен план и в светлината на прехода към открита икономика друга група автори анализират последиците от либерализацията на външнотърговския оборот, промените във валутния режим в България и възможностите за регулиране на валутния курс като съставна част на паричната политика.¹¹

На фона на масовите публикации на тема "валутен борд", стигащи понякога до елементарна профанация на проблема дори в някои специализирани издания, сп. "Икономическа мисъл" реагира много по-сдържано. Внимателният прочит на съдържанието показва обаче, че предоставяйки трибуна на Х. Николов, М. Котева и др., списанието сякаш предвиди актуалността на този проблем още през 1992 и 1993 г., т.е. преди подписването на споразумението с "Лондонския клуб" и преди въвеждането на паричния съвет.¹² Впоследствие редакцията предложи обективни и компетентни анализи на действителните последици от политиката на валутен борд, сред които

система (бр. 6, 1999); *Вътев, Ж.* Ключови финансови съотношения в банковата дейност (бр. 4, 1997); *Манов, А.* Лицата на българските банки (бр. 4, 1998); *Адамов, В.* Финансите - технология за управление на парите и богатството (бр. 1, 1999).

¹⁰ Вж. *Леонидов, А.* Западни теоретични възгледи за платежния баланс и валутните курсове (бр. 7, 1991); *Христова-Балканска, И.* Теоретични концепции за валутните курсове (бр. 4, 1992); *Йонова, И.* Валутният курс и съвременните финансови пазари (бр. 1, 2000); *Гарвалова, М.* Иконометрични изследвания на реалния валутен курс (бр. 2, 1997); *Николов, Ч.* Някои съвременни характеристики на валутния курс (бр. 5, 1992).

¹¹ *Петинакис, Д.* Единната валута на европейския монетарен съюз (бр. 7, 1995); *Де Маседо, Х.Б.* Еврото в международната финансова архитектура (бр. 6, 2000); *Стойков, И.* Фиксиран валутен курс - съотношение и устойчивост (бр. 4, 1998); *Колев, Б.* Преодоляване на доларизацията на икономиката... (бр. 4, 1992); *Кабов, Г.* Валутната интеграция в ЕС (бр. 4, 1995); *Иванова, В.* Единната европейска валута- предизвикателство и реалност (бр. 3, 1998).

¹² Вж. *Николов, Х.* Опитът на Турция и Чили при провеждане на либерални икономически реформи (бр. 1, 1993); *Котева, М.* Програмите за стабилизация и структурно приспособяване в Латинска Америка (бр. 5, 1992).

правят впечатление изследванията на Т. Хубенова, Ст. Савов, Г. Минасян, Й. Аврамов, Вл. Царевски и др.¹³ На проблемите на паричната политика и неравновесието в монетарния сектор значително място е отделено в обзорите и анализите на стопанските процеси и тенденции през отделни етапи от развитието на българската икономика, направени от И. Ангелов, Р. Аврамов, Н. Гълъбов, Т. Хубенова, Г. Минасян, Р. Гечев и др.¹⁴

Независимо от общата положителна оценка на редакционната политика на сп. "Икономическа мисъл" в стремежа му да отрази тази важна област на стопанските изследвания, се налагат и някои тревожни констатации в следните посоки:

Първо, в количествен план намалява броят на публикациите, посветени на чисто парични проблеми и на въпросите на паричната политика, в сравнение с първата половина на 90-те години. *Второ*, въпреки че науката за парите продължи да воюва за нови територии, в съдържанието на списанието намаля делът на теоретичните изследвания, посветени на фундаментални монетарни въпроси, и на методологичните обобщения в най-изявените направления на монетарния икономикс - ролята на парите за изчистване на пазарите, мястото на парите в структурата на общото равновесие, теоретичните и емпиричните анализи на паричното търсене, зависимостите между пари, цени и икономическа активност, паричните детерминанти на икономическия растеж и деловия цикъл, механизмите на функциониране на съвременните финансови и парични пазари, проблемите на централното банкиране, взаимодействието между фискалната политика, финансирането на различните дефицити и последиците за паричния сектор. *Трето*, стеснява се кръгът от български автори, които предлагат своите разработки на страниците на списанието. *Четвърто*, налага се констатацията, че в известна степен "Икономическа мисъл" "изостава" от общата тенденция към превод и издаване на някои от най-интересните и оригинални трудове на авторитетни специалисти в паричната теория или

¹³ Вж. Хубенова, Т. Макроикономическата и структурната политика на България в средносрочна перспектива (бр. 4, 1997); Савов, Ст. Българската икономика в условията на паричен съвет (състояние и тенденции) (бр. 2, 1998); Минасян, Г. Валутният борд - надежди и опасения (бр. 1, 1998) и България и МВФ (бр. 4, 1999); Аврамов, Й. Относно договарянето с МВФ за сключване на тригодишно споразумение и средносрочна фискална стратегия (бр. 3, 1998); Царевски, Вл. Възможни последици от въвеждането на валутен съвет в България (бр. 6, 1996) и Валутният съвет и финансовата стабилизация (бр. 5, 1997).

¹⁴ Вж. Ангелов, И. Икономиката на България през 1992 и 1993 г. и Икономиката на България пред прага на новия век (бр. 6, 1999); Аврамов, Р. Макроикономическата стабилизация - три години по-късно (бр. 1, 2, 1995); Минасян, Г. Макроикономическа динамика (бр. 3, 1995), Предпоставки и условия за развитие на българската икономика в средата на 90-те години (бр. 3, 1997) и Десет години преход: колко още? (бр. 6, 1999); Гечев, Р. Българската икономика - състояние и алтернативи за развитие (бр. 3, 2000); Макроикономическа динамика (бр. 3, 4, 1995).

на техни съчинения, индиректно свързани с проблемите на монетарния сектор.¹⁵

Причините могат да се търсят в няколко посоки. Най-напред те очевидно са свързани с появата на специализирани издания като "Банков преглед" (през периода 1992 - 1996 г.), бюлетините и отчетите на БНБ, конюнктурните обзори на АИАП, статиите и студиите, публикувани в изданията на икономическите университети, както и немалкото на брой публикации в "конкуренти издания" като "Банки Инвестиции Пари", "Статистика", "Финанси" и "Финансов форум", "Икономика", "Капиталов пазар", "Алтернативи" и др. Поради това обстоятелство и за да избегне риска от повторение, редколегиата се е въздържала от по-активно анонсиране на подобен род публикации.¹⁶

Втората по-съществена причина е свързана с липсата на голям брой изявени български специалисти в областта монетарния икономикс, както и на готовността им да споделят творческите си постижения на страниците на сп. "Икономическа мисъл". И в тази област равнището, тематиката и динамиката на публикациите в крайна сметка зависят от състоянието и възможностите на българската икономическа наука в момента. По-голямата част от специалистите по монетарен икономикс работят в новосформирани изследователски центрове, които изпълняват съответни поръчки в областта на паричния анализ, възложени от международни, правителствени и други институции, предоставящи им възможности за публикуване в научни периодични издания. Освен това не е без значение фактът, че с преминаване към режим на паричен съвет се елиминира възможността от използване на модерните инструменти на паричната политика, поради което възникна своеобразна пропаст между онова, което се преподава на теория, и практиката в България.

При така очерталата се ситуация се налага нуждата от увеличаване количеството на публикациите, посветени на паричния

¹⁵ През 90-те години бяха преведени на български език "Общата теория" на Дж. М. Кейнс, "Историята на икономическия анализ" на Дж. Шумпетер, две от най-популярните съчинения на лидера на Чикагската школа М. Фридман, "Основи на националната икономика" на В. Ойкен, изследванията на Дж. Уедърфорд, Д. Норт, П. Кругман, Л. Търоу, Дж. Ролс, както и учебниците по икономикс, макроикономика, финанси и банково дело на Р. Дорнбуш, Ст. Фишер, Д. Коландър, Фр. Мишкин, К. Пилбийм, Дж. Стиглиц, От. Исинг, Р. Мъсгрейв, П. Хейни и др. Част от тези трудове бяха директно предназначени за студентската аудитория и заедно с учебните пособия на български автори като М. Младенов, К. Миркович, Н. Неновски и някои други изградиха добра основа за преодоляване на дълбоката изолация в областта на паричната теория и паричната политика, в която беше изпаднала българската икономическа наука.

¹⁶ Справката за публикациите по тази тема в изданията ИУ - Варна и СА "Д. А. Ценов"-Свищов показва, че през същия период броят им не надхвърля 5-6 единици.

анализ - необходимо е да нарасне абсолютният брой и относителният дял както на фундаменталните теоретични разработки, отразяващи превръщането на паричната теория в концептуална рамка по отношение на теорията за макроикономическото равновесие, така и на статиите, посветени на емпирични и приложни изследвания. Чрез повече материали, представящи различните научни школи в областта на паричния анализ и разширяващия се спектър от теории, хипотези и емпирични изследвания, ще се обогати и разнообрази връзката между този дял на икономическата наука и българската научна стопанска периодика. Осъществяването на такава преориентация в съдържателно отношение напълно се вписва в избраната научна стратегия на сп. "Икономическа мисъл". Във връзка с това е целесъобразно да се обособи самостоятелна рубрика, посветена на монетарния икономикс, в която да рефлектират световните тенденции в развитието на паричната теория. Става дума за редовен превод на най-интересните статии от специализираните "Journal of Monetary Economics", "Journal of Money, Credit and Banking", "Journal of International Money and Finance", "Journal of Financial Markets, Institutions and Money" и от други авторитетни издания. Като се прибавят и многото други източници на такъв род преводи, съществуват възможности за поддържане на рубриката през един продължителен период, за да могат българските читатели да се запознаят с творчеството на най-видните специалисти в областта на монетарните изследвания от края на XIX и през целия XX век.

Същевременно изданието трябва да засили дейността си по привличане и по-активно участие на български автори - не само на изявените специалисти, но и на по-млади колеги. Наблюденията върху научноизследователската дейност показват, че нараства интересът към монетарната проблематика от страна по-младите икономисти, работещи във ВУЗ, БНБ, АИАП, финансово-кредитната система и някои от новосъздадените изследователски институти. Университетските центрове разполагат с все по-квалифицирани кадри в сферата на паричната теория и няма нищо по-естествено сп. "Икономическа мисъл" да ги спечели като свои автори, предоставяйки им форум за изява.

Редакционна политика в тази посока ще обслужва потребностите на не малък кръг от специалисти, преподаватели, докторанти и студенти, чиито интереси са насочени в областта на икономическата теория, стопанската история и историята на икономическата мисъл, макроикономическия анализ, иконометричните изследвания, публичните финанси, макроикономическите аспекти на банковото дело и др.

Доц. д-р Стефка М. Коева

“ИКОНОМИЧЕСКА МИСЪЛ” И НАУЧНОТО ОБЩУВАНЕ

Позволете ми най-напред от името на Програма “Икономика” на Варненски свободен университет, чийто директор съм, да изразя дълбокото си удовлетворение от организираната дискусия по случай четиридесет и петата годишнина на най-уважаваното теоретично списание по икономика у нас - “Икономическа мисъл”. От все сърце желая на списанието и неговата редакционна колегия творческо здраве, съзидателни импулси и успешно утвърждаване на голямото поприще на международната наука.

Бих искала да изразя мнение по два въпроса. Единият от тях е свързан с нашата непосредствена работа като членове на академичната колегия - обучението, а другият – с научното ни общуване.

Първият въпрос засяга все още нереализираната реформа на най-висшата образователно-квалификационна степен - докторантурата. Докато през последните години къде по-успешно, къде по-малко успешно бяха трансформирани бакалавърската и магистърската степени, системата на докторантурата все още не е направила нужното за изравняване към международните стандарти. Всяка уважаваща себе си академична институция в САЩ и Европа не само подбира изключително внимателно своите докторанти, но после много системно и с голяма взискателност ги обучава.

Обучението на докторантите по икономика обикновено предполага няколко семестъра курсове (по три-четири на семестър), които непременно включват третата степен на микроикономика и макроикономика (advanced microeconomics and macroeconomics), приложна иконометрика и редица други сериозни и задълбочени академични курсове. Пред докторантите излизат най-авторитетните специалисти в дадената област, като организацията на изпитите – междинни и финални, следва типичната университетска схема, само че с много по-голяма сложност и изисквания. Докторантурата е образователна степен и системното и организирано обучение осигурява фундамента, който не само позволява успешната подготовка на дисертацията, но и достатъчна компетентност и самочувствие с оглед на по-нататъшната преподавателска и изследователска работа.

Подчертавам тези моменти, защото, ако си направите труда да прегледате как протича докторантурата в нашите висши училища, не можете да не отбележите сравнителната изолираност, работата на самотек, липсата на повишена трудност на икономическите курсове (те едва ли не са повторение на уводните курсове). Трансформацията на докторската степен от чисто научна в образователно-научна предполага създаването на целенасочено и задълбочено обучение по определен брой дисциплини. Вероятно така организираното обучение би могло да се реализира чрез кооперирането на няколко висши училища и непременно участие на Икономическия институт на БАН за формирането на достатъчно големи класове.

Следващата съществена стъпка, която трябва да бъде направена, е стимулирането на изявата на докторантите, способността им да отстояват собствените си възгледи и научни идеи чрез системно участие в постоянно действащи научни семинари през последните години от докторантурата. Всеки докторант трябва да има най-малко две такива изяви, на които да апробира идеите си, да се подложи на атаките и въпросите на своите колеги и опоненти. Тези семинари трябва да се превърнат в място за закаляване, за привикване към научна дискусия, за "репетиция" преди същинската защита.

И тази мисъл прави естествен прехода към втория въпрос, който бих искала да предложа на вашето внимание. Струва ми се, че това, което особено липсва в нашите висши училища, е научното общуване. Въпреки че ежегодно се организират множество научни конференции по един или друг повод, те обикновено имат ad hoc характер. У нас липсват изяви, на които да се среща цялата колегия.

Опитът от моето участие в два такива форума по време на наскоро завършилата ми едногодишна Фулбрайт професура в САЩ - конференциите на Източната икономическа асоциация (Eastern Economic Association) във Вашингтон и на най-авторитетната Американска икономическа асоциация (American Economic Association) в Бостън ме провокира да предложа за размисъл и евентуално обсъждане възможността за създаването на подобно гражданско сдружение и у нас. И тъй като всяка икономическа асоциация има собствено списание, едно или няколко, би могло именно най-авторитетното списание "Икономическа мисъл" да стане ядро и инициатор за създаването на асоциация на академичните икономисти. Членството е доброволно и средствата се набират чрез членски внос.

Една такава асоциация би имала следните цели и задачи:

1. Да организира научния живот на икономистите-преподаватели и въведе системност в изявите им.
2. Да защитава интересите им пред държавата, доколкото в сега това не се върши от никого.
3. Да организира изчисляването на импакт-фактора на всеки икономист-преподавател в страната и да му го представя възмездно при необходимост.
4. Да стане посредник на пазара на преподаватели по икономика в страната.

Висшите училища могат да подпомогнат стартирането на асоциацията чрез първоначални вноски. Най-съществената част от дейността на асоциацията на академичните икономисти би трябвало да стане ежегодно организираната конференция, която да срещне всички членове на общността, където да се реализират дискусиите по широк кръг въпроси, вкл. и най-актуалните. Всъщност подобна конференция би интегрирала и дискусии като днешната, би стимулирала редовните колегиални срещи, би оформила "лицето" на нашата научна колегия.

Доц. д-р Ивона Г. Якимова

ПУБЛИКУВАНЕТО НА СТРАНИЦИТЕ НА "ИКОНОМИЧЕСКА МИСЪЛ" – КРИТЕРИЙ ЗА НАУЧНОСТ И ПРОФЕСИОНАЛИЗЪМ

С удоволствие взимам думата, за да честитя юбилея на колегите от редакцията на списание "Икономическа мисъл". Обикновено празниците се споделят с близки хора и желанието им да организират своя празник в нашия университет разглеждам като чест и внимание към варненската академична общност.

Като представител на средното поколение икономисти в България аз следя списанието близо 30 години т.е. две трети от периода на неговото съществуване, като постоянен и ревностен читател и като спорадичен автор. Затова бих си позволила да дам личната си оценка за неговата работа не само през последните десет години, а от времето, когато го познавам.

Първоначалният ми контакт със списанието беше принудителен и тук е моят отговор на въпроса на колегата дали студентите четат списанието. Да, четат го, при условие, че техните преподаватели го четат и го препоръчват на своите студенти. В това отношение съм благодарна на моя преподавател проф. д-р ик. н. Здравко Ковачев, който още от втори курс на образованието ми принудително ме застави да чета и конспектирам различни статии и по този начин формира интерес, който впоследствие, когато станах преподавател, се превърна в необходимост и потребност за професионалното ми развитие.

През 70-те години, когато започна моята преподавателска кариера, икономическата информация беше оскъден ресурс, особено що се отнася до пазарните реалности в развитите държави и до научните идеи и школи, които се формираха там. В този смисъл списанието беше едно от малкото в страната, където читателят можеше да добие интересна информация, тъй като Икономическият институт на БАН разполагаше с първоизточници, а неговите сътрудници бяха активни автори на списанието.

От друга страна, списанието беше най-слабо идеологизирано в сравнение с останалите специализирани икономически издания и неговите автори имаха възможност да изразяват относително свободно своите позиции, ограничени, разбира се, от автоцензурата и утвърдените в обществото научни клишета. Редакторите на списанието бяха формирали високи критерии, които се отстояваха ревностно и които позволиха равнището на "Икономическа мисъл" да се превърне в еталон за развитието на икономическата научна мисъл в страната.

Нещо повече, когато през 80-те години набрах научна смелост да предложа две статии за публикуване в списанието, установих, че единствените критерии, по които се одобрява публикуването, са научното равнище и качеството на предлаганите материали. Редакцията не робуваше на имена или други непрофесионални критерии, а изискваше от авторите обективност, собствена научна позиция и актуалност на разработваните научни проблеми.

Списанието остана вярно на своята политика и през последните десет години, независимо от финансовите трудности, пред които се оказа. За разлика от други издания, които бяха принудени да комерсиализират своята дейност, за да оцелеят, "Икономическа мисъл" потърси икономическите висши училища за свои партньори, с което показа, че духовната, научна близост е по-важна за достойното оцеляване, отколкото компромисите на финансова основа.

Независимо че цената на подобно решение беше намаленият тираж и ограничаването на периодичността – 6 книжки на година, списанието запази своя строго теоретичен и научен характер, обективността си и научното разнообразие на идеи, проблематика, рубрики и автори.

В посока на известно развитие и усъвършенстване би могло да се помисли за известно активизиране проблематиката на външно-икономическите отношения, които са преобладаващо насочени засега към страните от Европейския съюз. Редакцията на списанието би могла да инициира научни дискусии по важни за страната икономически проблеми, още повече, че в условията на научен плурализъм гледните точки на отделните автори е нормално да бъдат различни и дори алтернативни. Засилването на втората и третата степен на академичното образование – магистърската и докторската, дава възможност все повече млади хора да изберат попрището на икономическата наука. В тази начална творческа дейност се раждат оригинални и сполучливи научни идеи. Нека списанието насърчи публикуването им чрез разкриването на нова рубрика, посветена на научните изяви на младите икономисти.

Чрез страниците на списание "Икономическа мисъл" българският читател се запозна с идеите на редица известни учени-икономисти, които са лауреати на Нобеловата награда по икономика. Намирам тази практика за изключително полезна и пожелавам тя да се съхрани и разшири. Липсата на достатъчна езикова подготовка на много икономисти у нас прави списанието един от малкото източници на точна и достоверна информация за научното творчество на западните икономисти.

Пожелавам на колегите от редакцията да съхранят и развият богатите традиции на списание "Икономическа мисъл" и да останат в съзнанието на своите читатели като източник на нови научни идеи и провокации.

Доц. д-р Димитър Канев

УСПЕХЪТ НА "ИКОНОМИЧЕСКА МИСЪЛ" Е УСПЕХ НА И ЗА БЪЛГАРСКИТЕ ИКОНОМИСТИ

Всички около тази маса сме едновременно и читатели, и автори, а сп. "Икономическа мисъл", което ни е събрало тук, е едновременно сред най-хубавите ни четива и най-желаните места, където желаем да видим своите творби. Затова искам, първо, да честитя четиридесет и петата годишнина на списанието и да благодаря на организаторите на това обсъждане за поканата, която получих, да се включа в него. Нека да започна с това какво е списанието днес.

Първо, то е посредник и трибуна за представяне на резултатите от икономическите изследвания. Това, което му помага в осъществяването на тази роля, е неговата специализация и ясна тематична насоченост. А онова, което още повече може да реализира осъществяването ѝ, е постигането на по-голяма бързина и адекватност на нуждите и по-широка достъпност на заинтересуваните – списанието да бъде достъпно по всяко време, от всяко място и да предлага идеи по всеки въпрос от интерес за неговата аудитория.

Второ, сп. "Икономическа мисъл" е център, стимулиращ и организиращ научни дискусии по актуалните икономически проблеми, с което не само представя състоянието на икономическата наука, а и помага за нейното развитие и движение напред. То дава възможност за изразяване на различни мнения и е трибуна на различни парадигми, в рамките, разбира се, на икономическия подход; възпитава толерантността в науката; насочва научната дискусия и научните търсения по проблемите на икономическата теория и практика и не на последно място, създава научни общности и подпомага формирането на научни школи. Постигането на всичко това е един от най-силните фактори за издигането на равнището на българската икономическа наука. Тя се ражда от дискусии и може да се развива само чрез дискусиите и толерантната надпревара в търсенето и представянето на научни аргументи.

Третото, което списанието постига, е, че осигурява надежден контрол върху качеството и сигналната функция на провежданата научно-изследователска работа. Не е преувеличено, че у нас сп. "Икономическа мисъл" задава стандартите в икономическата наука и научните изследвания – като започнем от оформлението на научните разработки и стигнем до

методологията, съдържанието и подхода в тях. То филтрира онова, което е с най-високо качество, и публикация в “Икономическа мисъл” означава качествена публикация. Така списанието дава сигнал за научната компетентност и ценността на резултатите от научноизследователската работа.

Отделям специално внимание на тази сигнална роля, защото днес, когато интересът е изместен от институциите към съответните специализирани научни общности, се наблюдава тенденцията нашата репутация в науката да зависи главно от изследователската работа, а не от преподаването. Резултатът е обемна научна продукция, интерес към публикациите и отговор от страна на издателите с появата на много нови както традиционни, така и високотехнологични средства за научна комуникация. В тази среда е изключително необходимо някой да оценява и да контролира качеството на публикациите и научната продукция и високият стандарт на сп. “Икономическа мисъл” е най-доброто доказателство за научните ни качества, постижения и възможности.

Несъмнено е, че всичко постигнато дотук в тези три направления следва да бъде запазено, но същите фактори, които правят необходимо списанието, създават и предизвикателства пред него, на които то ще трябва да отговори през следващите години. Многого нови възможности, които ние авторите получаваме за своите публикации, и голямото разнообразие на източници за информация пред търсещите икономическите знания и анализи налагат списанието да възприеме в бъдеще по-конкурентни стратегии. То ще трябва да се конкурира още по-силно както за своите читатели, така и за най-добрите материали и публикации. И в тази конкуренция ще трябва активно да се използват и всички онези постижения на новите комуникационни и информационни технологии, които днес така радикално превръщат знанието и информацията в основен фактор на развитието.

Когато казвам това, съм далеч от мисълта, че качването на списанието в Интернет ще замести неговия традиционен вид. Този вид има своите предимства и занапред ще се радва на търсене, но опитът на водещите научни списания ясно доказва, че виртуализацията ще разшири многократно достъпа до списанието и неговата аудитория, ще позволи интерактивност и диалог между авторите и техните читатели, ще даде ясна картина у редакционната колегия за търсенето на материалите, които се предлагат, и оценките за тях, ще позволи реализирането на такава пазарна ориентация, при която, вместо да се търсят читатели за публикуваните материали, ще се търсят и предлагат материали, които са полезни и нужни на читателската аудиторията. Конкуренцията от страна на другите доставчици на информация в Интернет ще налага занапред списанието да гледа на своите читатели като на клиенти, на чиито нужди и проблеми то трябва да отговаря все по-пълно, все по-бързо и по-качествено.

Споменах също и конкуренцията за авторите и тук искам отново да подчертая нейната неизбежност и последици. Списанието, ако иска да завоюва още по-висок авторитет, а и дори само да оцелее в разрастващата се конкуренция, трябва да провежда политика, която да привлича най-добрите публикации и най-добрите автори. Ако това не стане, неговата сигнална функция ще бъде загубена и то вече няма да е същото. Днес тази функция е основната, защото новите технологии позволяват директното разпространение и обмен на знание и информация и следователно онова, което остава и заради което ще съществуват утрешните издателства, е гарантирането на качеството и научната значимост на предлаганите материали. Всичко това налага списанието да вземе такива мерки, които ще запазят ролята му на филтър и при все по-нарастващия поток от публикации към него. Не бива и занаят да се позволява, първо, да бъдат изпуснати качествени научни материали и те да се насочват към други издания, и второ, по страниците на "Икономическа мисъл" да се появяват некачествени материали. Тези мерки могат да включват привличането на най-добрите рецензенти, разработването на ясни и ефективни критерии за оценка на научните постижения и приноси в публикациите, предварителното обсъждане на материалите на научни конференции и кръгли маси на списанието - както традиционни, така и в виртуални. И тъй като тук също става въпрос за конкуренция, една стратегия с бъдеще е списанието да открива още от студентската скамейка, да изгражда, да възпитава и да привлича най-добрите млади автори. Тук също Интернет би могъл да помогне много и порталите на редица научни списания предлагат примери за инструкции по въпроси от методически характер. Може би няма да е далеч времето, когато отношенията между издатели и автори ще е както в с спорта. Може би трябва да се помисли за една младежка "Икономическа мисъл", за конкурс на сп. "Икономическа мисъл", за стипендии на сп. "Икономическа мисъл".

Тези предизвикателства не са леки и ще изискват големи усилия от редакционната колегия на списанието. Убеден съм обаче, че пътят, по който вървите, е правилен и списанието е готово със своите отговори. А като част от тези отговори не забравяйте, че имате и нашата подкрепа – с нашите материали, с насочването на интереса на нашите студенти.